

OJCZYŻNA J.A. KOMENSKIEGO

Mikołasz Alesz. Jan Amos Komenski. Grafika.

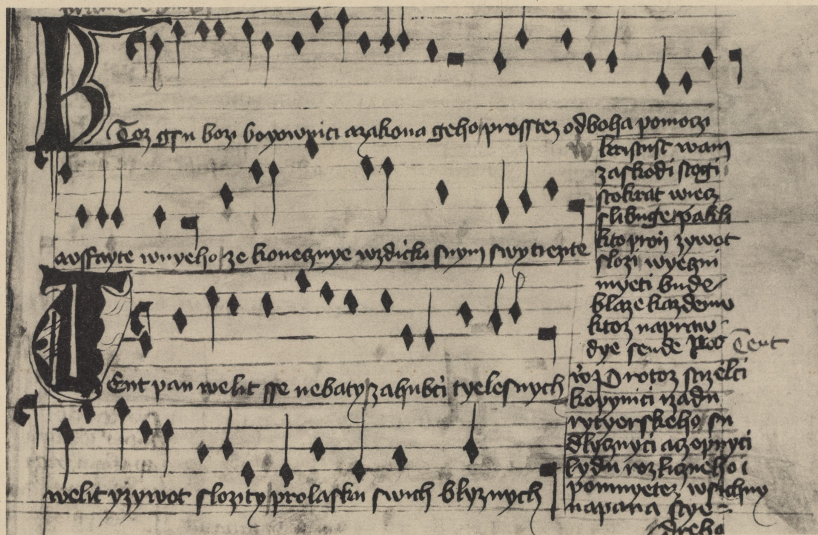

Mikołasz Alesz. Magister Jan Hus. Rysunek.

W ZŁOTEJ KSIĘDZE LUDZKIEJ TWÓRCZOŚCI ZAPISALIŚMY DWA RAZY SWOJE IMIĘ : PIERWSZY RAZ DZIĘKUJĄC HUSOWI , A DRUGI RAZ DZIĘKUJĄC KOMENSKIEMU ; DARUJĄC LUDZKOŚCI HUSA I KOMENSKIEGO , DALIŚMY TYLE , ILE DAŁBY JAKIKOLWIEK INNY WYKSZTAŁCONY NARÓD.

(Jan Neruda).

Historyczne, chrześcijańskie legendy o górach Říp i Blaník i wojenny husycki hymn występują jako symbole wieloletniej tradycji Czechosłowacji i jej narodu.

„Kto wy jesteście, bożkowie wojny?” Początek husyckiego hymnu w Istebrnickim śpiewniku z XV wieku.

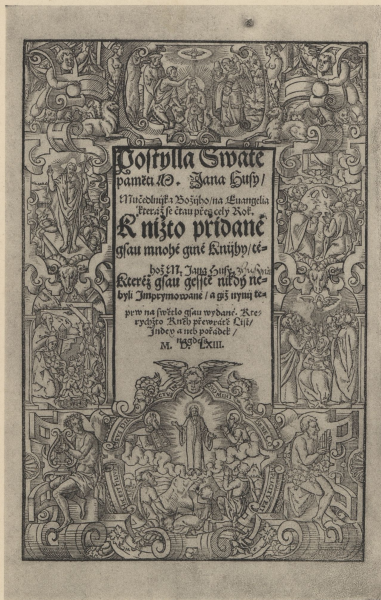

Juliusz Marżak. Říp. Obraz olejny.

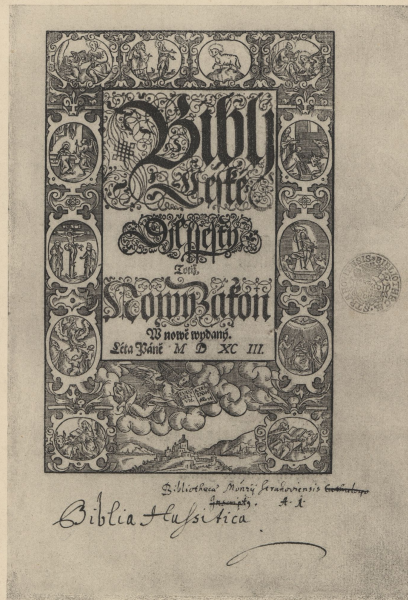

Juliusz Marżak. Blaník. Obraz olejny.

ŹRÓDŁA OSOBOWOŚCI I DZIEŁ KOMENSKIEGO

Strona unikalnego wydania „Postylli” Husa. Norymberga, 1563 r.

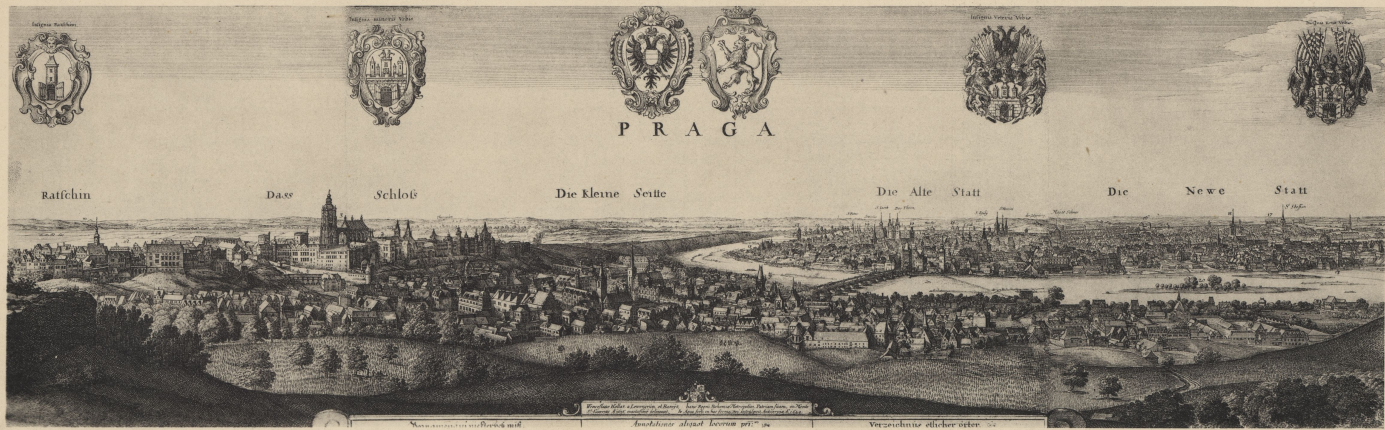
Strona tytułowa pierwszego wydania ostatniej części Králickéj biblie wydrukowanej rok po urodzeniu się Komenského. Itálie, 1593 r.

Dzieła Husa i Králicka biblia - to skarbytki czeskiej kultury, która wydała także Komenského.

Rodzinné strony Komenského na sporádzónéj w 1627 roku mapie Moraw. Fragment.

Trzy miasta na Morawach przedsięją do miána piewszany Komenského: Komna, Nivonice i Uherški Brod. Prawdopodobnie miejscowością rodzinną są Nivonice, gdzie urodził się 28 marca 1592 roku. Dzieciństwo spędził w Uherškim Brodzie, lata szkolne zaś - w miastach Strážnice i Přerow, gdzie uczęszczał do szkoły wspólny Braci Czechich.

Wacław Hollar. Praga. Grafika 1649 r. z autorskiego rysunku 1636 r.

Johann Henrich Alsted, profesor filozofii w Herbom, którego Komenski darzył szczególną przyjaźnią.

W 1611 roku Komenski udał się do Herbom, by rozpocząć naukę w kalwińskiej akademii cieszącej się wielką sympatią w kręgach Bractwa Czechickiego. Po dwóch latach przeniósł się na uniwersytet w Heidelbergu.

*Virtus est amicitia, no gratia, quae non
 operam paratur, sed geritur, nec usque
 istius inveniuntur. Quae profertur de
 his enim amicitia, ut aliqd. tibi pro se
 si veritas te amicitia regere, quae
 quae, quoniam quae amicitia est, et
 iudicium ut Komenski diliget. Cap. 10.*

W młodości miał dwoje przemat,
 mat. liczał by dobre imo był: a
 w Starości liczał by dobre imo i.

Unusquis amicit. quae est: Sed, id suo
 pro dicitur. Inuit.

*Non in sui nominem bene.
 amicitiam de quibus iure
 et pro se esse debet
 Komenski de amicitia. 10.
 Anno 1611. 10. July 1611.*

Autograf Komenskiego w notatniku jego rodaka, Morawianina, Eliasza Krispusa. Herbom, 27 lipca 1611 roku.

Wiosną, 1614 roku Komenski pieszo wrócił do domu - na Morawy. Po drodze zatrzymał się w Pradze, gdzie zwiedził kolegium teologiczne.

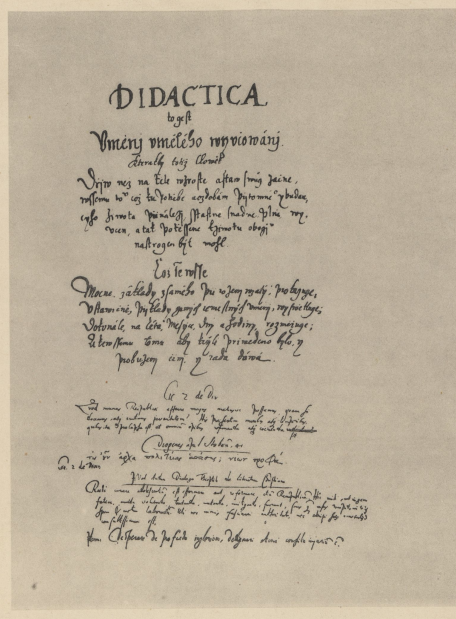
Wacław Hollar. Widok opłyny Heidelbergu ze Świętej Góry. Grafika.

Jan Willenberg. Praga 1604 r. Grafika na drzewie.

PIERWSZY POBYT W LESZNI

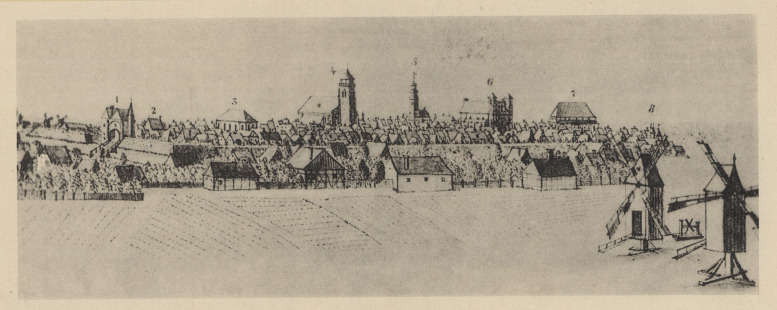
W 1628 roku Komenski zmuszony został do opuszczenia ojczyzny. Jeszcze przed odejściem na wygnanie przystąpił do pracy nad „Czeską dydaktyką”, którą zakończył w desenie w 1632 roku. Dzieło to zapoczątkowało systematyczną pracę nad reformą pedagogiki - nauki, w której liczą się jego postulaty.

Karta tytułowa kopii rękopisu „Czeskiej Dydaktyki”, pochodzącej w przybliżeniu z 1630 r. i przejrzonej przez Komenskiego.

PEDAGOGIKA KOMENSKIEGO TO DROGOCENNY WKŁAD SŁOWIAN W ŚWIATOWEJ KULTURZE ... W ROZWOJU PEDAGOGIKI KOMENSKI ODEGRAŁ TAKĄ ROLE JAK BECON I KARTEZJUSZ W ROZWOJU FILOZOFII, A KOPERNIK W ROZWOJU ASTRONOMII.

Ł. J. Miedynski

Leszno w 1740 roku. Grafika.

DIDACTICA MAGNA UNIVERSALE OMNES OMNIA

docendi artificium exhibens:

S I V E

Ceterus & exquisitus modus, per omnes alicuius Christiani Regni communitates, Oppida & Vicos, tales erigendi Scholas, ut Omnis intraeque sexus Juuentus, nemine usquam neglecto, Literis informari, Moribus excoliti, Pietate imbui, eaque ratione intra pubertatis annos ad omnia quae praesentis & futurae Vitae sunt, instrui possit.

Compendiosè, fucundè, Solidè.

Ubi omnium quae videntur,

FUNDAMENTA, ex ipsissima Rerum natura eruuntur
VERITAS, artium Mechanicarum parallelis exemplis demonstratur:

SERIES, per Annos, Menses, Dies, Horas, disponitur:
VIA denique in effectum hac feliciter deducendi, facilis & certa ostenditur.

A 3

I. A. COMENII DIDACTICA MAGNA

CUM VERSIONE ROSSICA

ANDRAE ADOLF ET SERGII LUBODUDROF.

PRÆMITTITUR COMMENTATIO DE VITA ET SCRIPTIS COMENII.

MOSQUAE.
SUMPTIBUS K. TICHOMIROF BIBLIOPOLAE.
MDCCLXXVI.

THE GREAT DIDACTIC

OF
JOHN AMOS COMENIUS

NOW FOR THE FIRST TIME ENGLISHED

WITH INTRODUCTIONS, BIOGRAPHICAL AND HISTORICAL

BY

M. W. KEATINGE, B.A.
LATE EXHIBITIONER OF EXETER COLLEGE, OXFORD

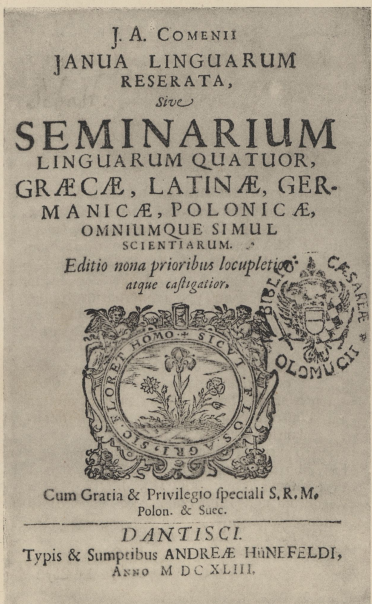

LONDON
ADAM AND CHARLES BLACK
1896

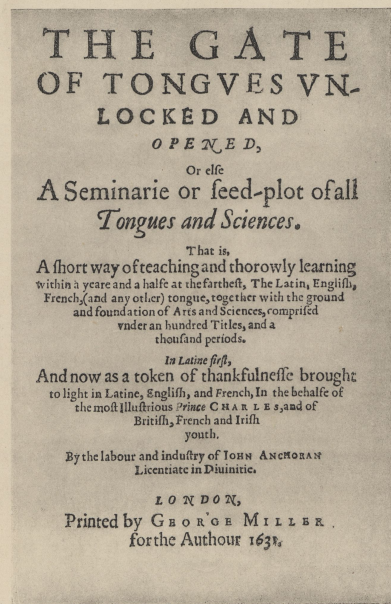
Strona tytułowa łacinskiej przerwki „Dydaktyki” opublikowanej w 1632 roku w zbiorze „Opera didactica omnia”.

Strona tytułowa rosyjskiego tłumaczenia „Wielkiej dydaktyki”. Moskwa, 1876 r.

Strona tytułowa angielskiego tłumaczenia „Wielkiej dydaktyki”. Londyn, 1896 r.

Strona tytułowa wydania w czterech językach. Gdańsk 1643 r.

Strona tytułowa łacińsko-angielskiego wydania. Londyn 1637 r.

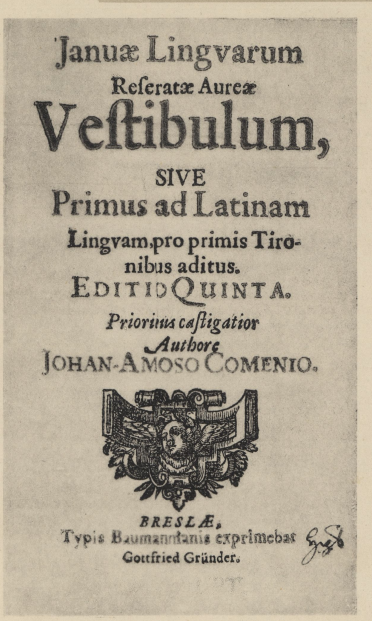
Strona tytułowa wydania w trzech językach. Londyn 1662 r.

Dla uczniów, którzy przygotowują się do nauki łaciny i nie posiadają wiadomości z zakresu gramatyki łacińskiej, Komeński napisał książkę pt. „Janua” której treść jest przystępna dla wszystkich dzięki pogłębieniu i prostocie wykładu. Autorowi natomiast wydawało się że podrozdział wymagał zbyt dużo od możliwości dziecięcej pamięci. Książka ukazała się w 1633 roku pt. „Januae Linguarum reseratae aureae Vestibulum”.

Strona tytułowa przepięknego elzewirońskiego wydania. Amsterdam 1642 r.

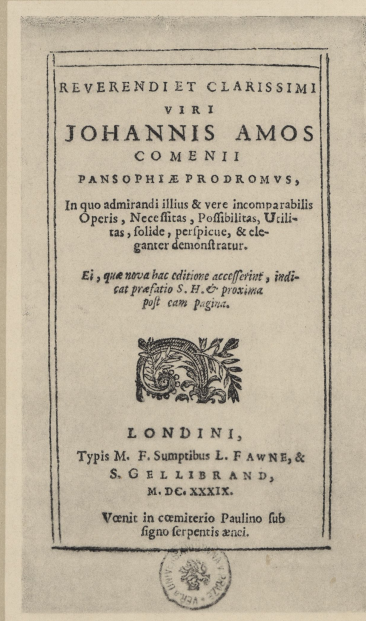
W czasie swego piętosznego pobytu w dzieśnie Komotiski zaczął pracować nad swoją „Janua”, która w najbardziej dostępnej formie powinna sumować i klasyfikować bogactwo wiedzy naukowej owych czasów. Krótką informację o planach Komotiski wysłał swemu przyjacielowi Hartlibowi, który bez wiedzy autora wydał ją, w Londynie w 1637 roku. Następne wydanie, już za zgodą Komotiskiego, ukazało się dwa lata później pt. „Januae prodomus”.

Strona tytułowa wrocławskiego wydania „Vestibulum”. Wrocław 1670 r.

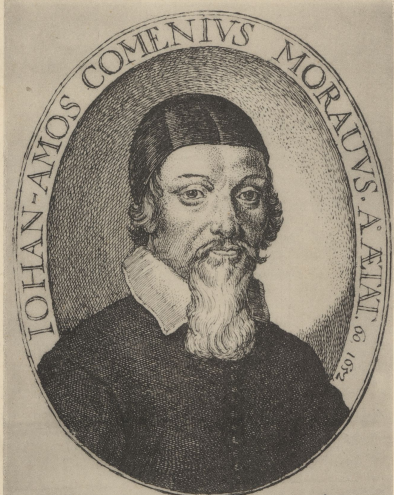

Strona tytułowa wydania holenderskiego, którego autorem był Komeński. Amsterdam 1673 r.

Strona tytułowa trzeciego wydania „Januae Prodomus”. Londyn 1677 r.

POBYT W ANGLII

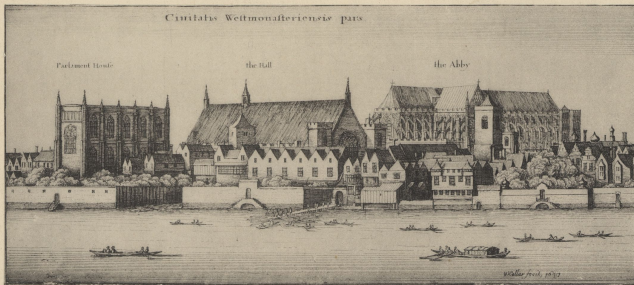
Loe, here an Exile who to serve his God
Hath sharply tasted of proud Bashfuls Rod,
Whose learning Piety & true worth being knowne
To all the world, makes all the world his owne.

Wacław Hollar. Jan Amos Komeriski.
Grafika.

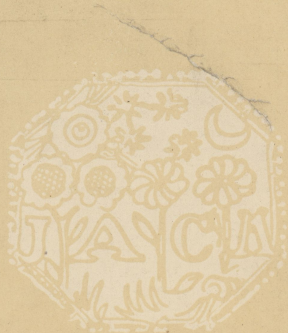

John William biskup lincolski, u którego
Komeriski przebywał po przyjeździe do Londynu.
Reprodukcja.

W całej Europie bardzo często mówiono o „Partesji” Komeriskiego. Wywołata żywe zainteresowanie szczególnie w Anglii. Następnem tego zainteresowania było wystąpienie bakałarna, Johna Godena przed członkami parlamentu, w którym nazwał Komeriskiego mistrem - otworzył bowiem „przeproskaj fundament do wzniesienia pomnika ludzkiej i boskiej prawdy przydatny ludzkości dla lepszego osiągnięcia i poznania rzeczy” oraz zaproponował parlamentowi zaproszenie Komeriskiego do Anglii. X zaproszenia Komeriski skorzystał.

Wacław Hollar. Parlament londyński i opactwo westminsterskie. Grafika.

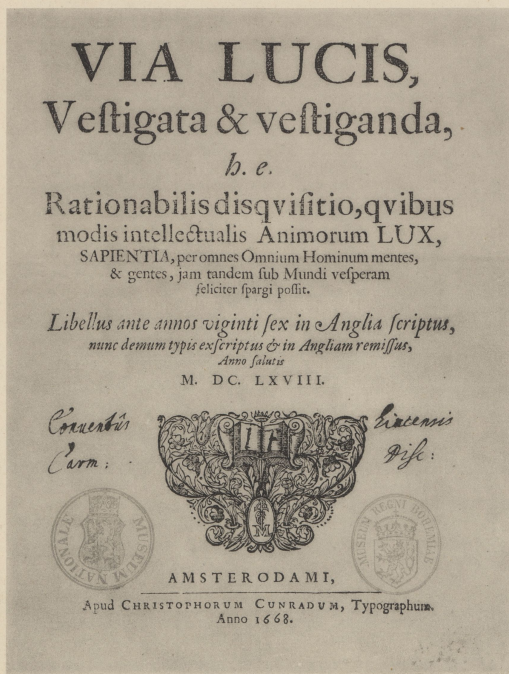

Wacław Hollar. Widok ogólny Londynu przed pożarem. Grafika.

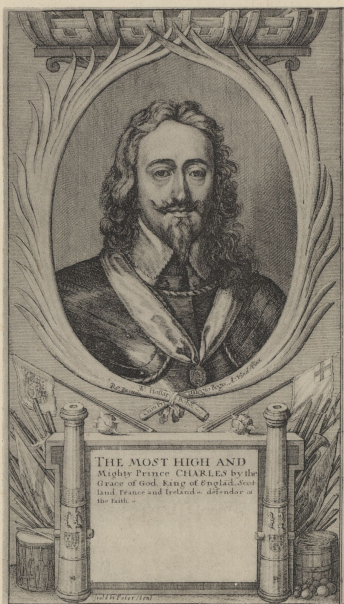
Wacław Hollar. Oliver Cromwell. Grafika.

Kiedy we wrześniu 1641 roku Komeński przybył do Anglii, zdawało się, że jego przyjazd i misja zostaną ukoronowane sukcesem.

Strona tytułowa pierwszego wydania „Via lucis” powstałego w Anglii. Amsterdam, 1668 r.

Wkrótce jednak po jego przybyciu z nową siłą, zaoczymały się konflikty między bogatą burżuazją a królem, którego popierali konserwatywni dworzanie i hośdnie dostojnicy; rosące i pogłębiające się sprzeczności przetrwały się w otwarty konflikt między królem a parlamentem z wielkim zainteresowaniem śledzony przez ludność londyńską.

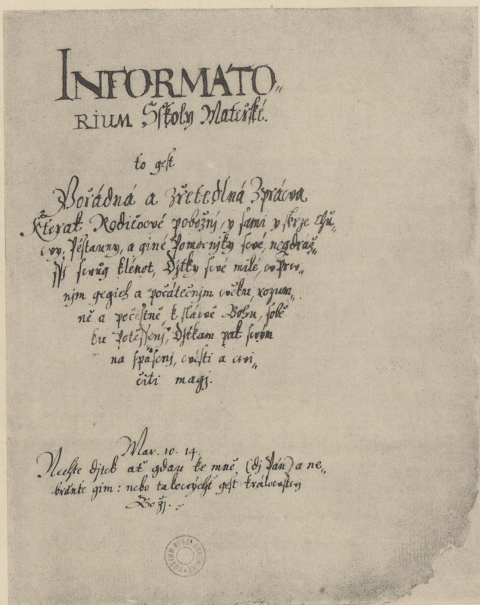

Wacław Hollar. Karol I, król angielski. Grafika.

W ojczyźnie znów panował niepokój, a atmosfera była mocno nasycona wojennymi nastrojami i pojawiały się groźne znaki zapowiadające rewolucję. Powstanie w Irlandii i rewolucyjne rozruchy w Anglii nie pozwoliły Komeńskiemu kontynuować pracy dotyczącej założenia akademii „strażnicy mądrości”. Dlatego Komeński postanowił opuścić Londyn. Przed wyjazdem jednak, na prośbę angielskich przyjaciół, swoje myśli zebrał w utworze „Via lucis”, „droga światła”.

Wacław Hollar. Giełda angielska. Grafika

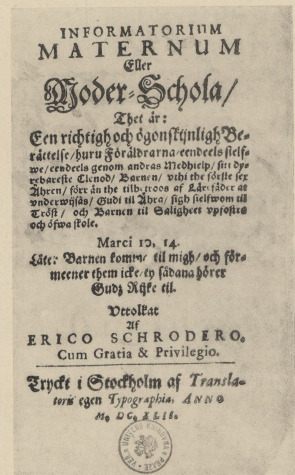

Tytułowa strona kopii rękopisu czeskiego tekstu „Szkoły macierzyńskiej” na nowo opracowanej przez Komenského.

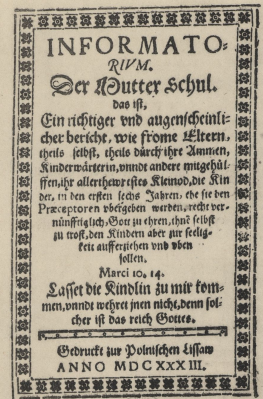

J.A. Komenski wg rysunku Petra Majhenera.

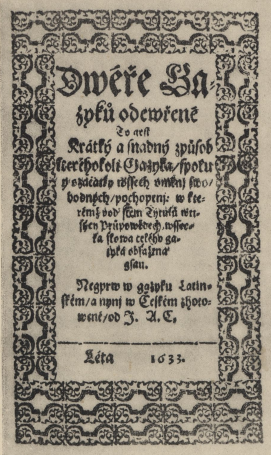
W „Szkołe macierzyńskiej” jako pierwszy z pedagogów zwrócił uwagę na wielkie znaczenie przedszkolnego wychowania dzieci. Wychodził z założenia, że pierwsze wrażenia wywołane z dzieciństwa oddziałują na człowieka przez całe jego życie i wywierają określony wpływ na rozwój duchowy. Komenski przekazał rodzicom rady w jaki sposób przykładać się do zdrowego i naturalnego rozwoju dziecka. Ponieważ „szkoła macierzyńska” nie mogła być wydana w języku czeskim, przetłumaczył ją na język niemiecki i wydał w desatinie.

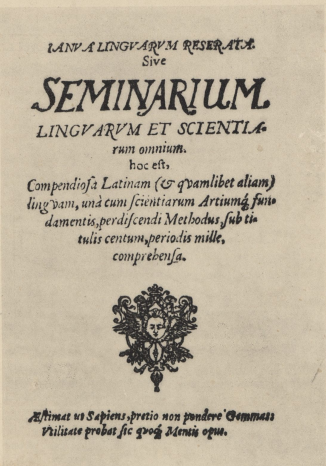
Strona tytułowa pierwszego czeskiego wydania „Szkoły macierzyńskiej”. Sztokholm, 1633 r.

Strona tytułowa pierwszego niemieckiego wydania „Szkoły macierzyńskiej”. Łódź, 1633 r.

Strona tytułowa unikalnego egzemplarza pierwszego czeskiego wydania „Janua” Łódź, 1633 r.

Strona tytułowa pierwszego wydania książki „Janua linguarum”. Amsterdam, 1631 r.

„KAŻDY JEZYK, KTÓREGO UCZĄ SIĘ DZIECI, /TAKŻE OJCZYSTY/ POWINIEN SŁUŻYĆ NAZYWIANIU WSZYSTKIEGO, O CZYM CZYTAJĄ I SŁYSZĄ, TAKŻE TEMU, BY MOGLI ROZUMIEĆ ZNACZENIE TYCH RZECZY, ... A ZATEM MUSZĄ OPOWIADAĆ O WSZYSTKIM, CO WIDZĄ, SŁYSZĄ, CZUJĄ, NIEZALEŻNIE OD TEGO, CO TO JEST; JEDNOCZEŚNIE TRZEBA KIEROWAĆ NIMI TAK, BY JEDNOCZEŚNIE UCZYŁY SIĘ JEZYKA I MYŚLENIA.”

„Janua linguarum”.

Przed wszystkim od szwedzkiego kancлера Axel Oxenstierna, którego nazywano „Orłem północy”. Komerski oczekiwał pomocy w umożliwieniu powrotu czeskich ewangelików do ojczyzny.

Axel Oxenstiern. Grafika.

Stockholm. Grafika z książki „Orbium totius mundi”, 1616 r.

Christina D.G. Svecorum Gof. & Van. Regina.

Wacław Hollar. Krystyna, królowa szwedzka. Grafika.

Wielkim honorem dla Komerskiego było przyjęcie przez młodą królową Krystynę. Rozmawiając z nią po łacinie z zadowoleniem stwierdził, że córka sławnego króla Adolfa uczyła się z jego książki „Janua”.

JANUA RERUM
RESERATA

Hoc est

Sapientia prima (quam vulgò Metaphysicam vocant)
ita Mentibus hominum adaptata

Ut per eam in totum Rerum Ambitum,
Omneque interiore Rerum Ordinem,
Et in omnes intimas rebus coeternas Veritates
Profectus patet Catholicus:

Simulque ut eadem omnium humanarum

COGITATIONUM.
SERMONUM.
OPERUM.

Fons & Scaturigo. Formaque ac Norma esse appareat.

AUTHORE

J. A. COMENIO.

LUGDUNI BATAVORUM,
Apud HÆREDES JACOBI HEENEMAN,
ANNO MDCLXXXI.

Strona tytułowa pierwszego wydania dzieła „Janua rerum”. Londyn, 1681 r.

LINGUARUM
METHODVS
NOVISSIMA,

Fundamenta Didactica solide superstructa:
Latine lingvæ exemplo realiter demonstrata:
Scholarum usus jam tandem examulium ac-
commodata:
Sed & in super aliis studiorum generibus magno
usu accommodanda.

Ante tamen
Eruditorum iudicio publicè expostis, serijsq;
ac severè Confutata, judicasse.

JOHANNES COMENIO
MDCLXXXI.

Wspierają i Popschają
Dominus providebit

Strona tytułowa pierwszego wydania dzieła „linguarum methodus novissima”. deseno, 1648 r.

Sapientie primæ Usus
TRIERTIUM CATHOLICUM
APPELLANDUS,

Hoc est,

Humanarum Cogitationum, Sermonum,
OPERUM

Scientiam, Artem, Usum,
APERIENS

CLAVIS TRIUNA:

SIVE

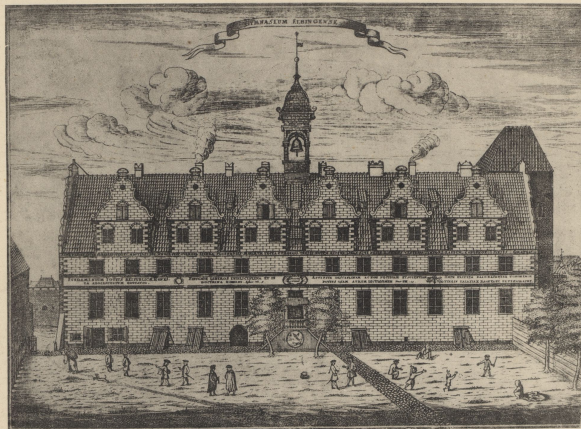
Amabile Logica, Grammaticæ, Pragmaticæque cum
Metaphysicæ Opusculum.

LUGDUNI BATAVORUM,
Apud Hæredes JACOBI HEENEMAN,
ANNO MDCLXXXI.

Strona tytułowa unikalnego egzemplarza dzieła „Triertium catholicum...”, które Komeński zaczął pisać już w Elblągu. Londyn, 1681 r.

W Elblągu Komeński napisał swoją naj-
ważniejszą, pracę językoznawczą, „lingua-
rum methodus novissima”. Najnowsze meto-
dy języków /, w której szczegółowo przedsta-
wił swoje metody nauczania języków
i dał przykłady ich zastosowania.
Jednocześnie rozpoczął pracę nad dziełem
„Janua rerum” /, trawi do rzeszy /.

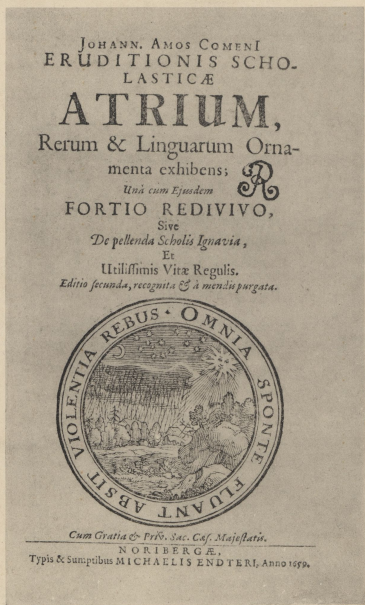
Gimnazjum w Elblągu, w którym uczył Komeński.
Współczesna grafika.

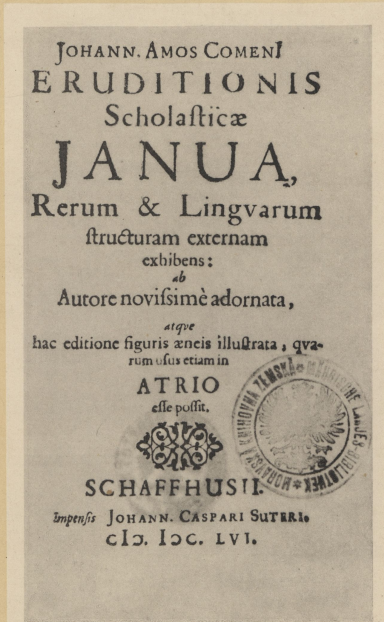
Światowe rokowania w Jönköpingu,
bieg których był niepomysłny dla czeskich
wynajdów, napędził Komeńskiego obawami.
Zaniepokojony i przygnębiony porucił
Elbląg i wrócił do deszna, gdzie do
pracy w kościele protestanckim wznowała
go wspólnota Braci Czeskich wybrawszy
w 1648 roku swoim biskupem.

Elbląg. Widok ogólny miasta przed przybyciem Komeńskiego.
Współczesna grafika.

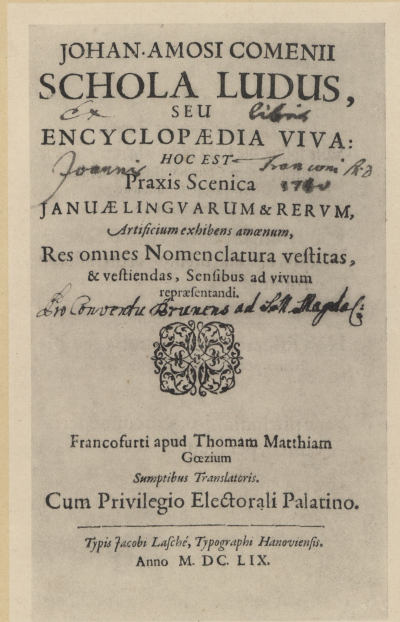
NA WĘGRZECH W SZAROSPATAK

Tytułowa strona przeróbki utworu „Atrium” / „Sala”. Norymborga, 1659 r.

Tytułowa strona przeróbki „Janua”. 1656 r.

Tytułowa strona przeróbki w formie dramatu dwudziestu części „Janua” wychodzących pod nazwą „Schola Ludus” / „Szkoła - zabawa”. Frankfurt 1659 r.

Nie zrażając się trudnościami, Komieński wciąż miał nadzieję, że w czechkiej sprawie nastąpi ziewot ku lepszemu i sam, gdy tylko pozwalaty mu na to warunki, działał ze wszystkich sił. Dlatego też przyjął zaproszenie do Szarospataki protestanckiego księcia Transylwanii, Zygmunta Rakocznego. Pracył na Węgrzy w głowi nie tylko znakomitego pedagoga, ale i dzielnego bojownika o sprawy swego narodu. W swoich poczynaniach opierał się na współczesnych proroctwach, w których widział narządzie politycznej agitacji.

„CAŁA MOJA METODA ZOSTAŁA SKIEROWANA NA TO, ABY SZKOLNA PAŃSZCZYŻNA ZMIENIŁA SIĘ W ZABAWĘ I ZADOWOLENIE.”

Autobiografia

G. Ulrich. Zigmunt Rakoczy, książę transylwaniski. Grafika.

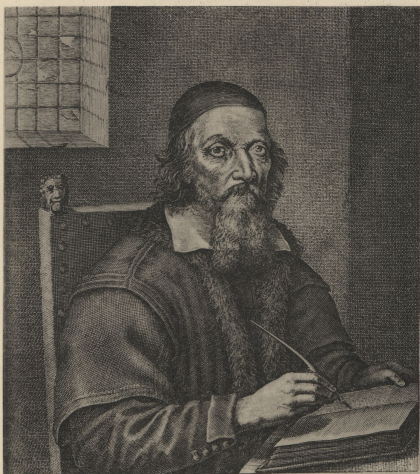
Dziedziniec zamku gdzie z powodzeniem wystawiano „Szkolne satuki” Komieńskiego.

„PILNUJECIE, ABY NIE UTRACIĆ PRAWIDŁOWEJ METODY, BO ZNISZCZYCIE GORLIWOŚĆ, PRZYJAŻŃ, ZAUFANIE. ŹŁE JEST UTRACIĆ JEDNĄ Z TYCH RZECZY, A CO BĘDZIE, JEŚLI WY UTRACICIE JE WSZYSTKIE.”

Z mowy żegnającej nauczycieli szkoły w Szarospataku.

W AMSTERDAMIE

13
18

JOHAN-AMOS COMENIUS.
Anno Christi MDC.LXV. ætatis suæ LXXIV.
Effigiem hanc delineavit, æripz incidi curavit. &
Viri Clariff. honori dicavit, CASPARIUS DE PAS.
Chr. Hagena delinavit et fecit

Christian Gagens. J. A. Komenski. Miedzionyt
wg rysunku Kristina de Pasa.

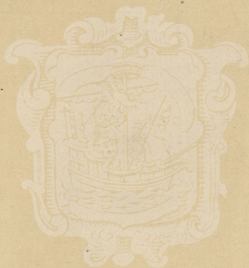
LAURENS DE
GEER

Laurens de Geer.

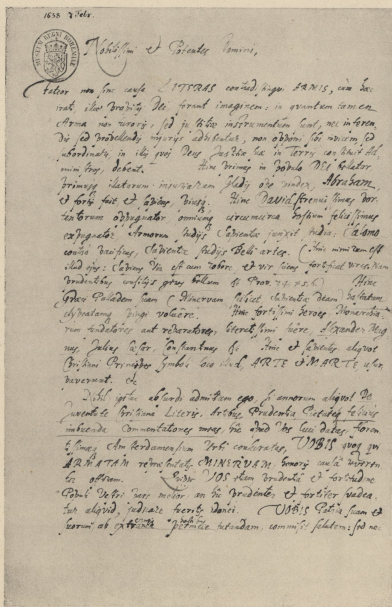
Po upadku Leszna Komenski przez jakiś czas szukał schronienia w niektórych niemieckich miastach i w końcu z wdzięcznością przyjął zaproszenie de Geera, który zaproponował mu stały pobyt w Amsterdamie. Tutaj opublikował Komenski swoje obszerne dzieło w siedmiu częściach „De emendatione rerum humanorum consultatio catholica” („Ogólne rozważania o poprawie sytuacji katolików”), będące wyrazem szlachetnych dążeń mających przynieść pożytek całej ludzkości.

„CAŁE MOJE ŻYCIE TUŁAŁEM SIĘ I NIE MIAŁEM OJCZYZNY.
STALE ZMIENIAŁEM MIEJSCA POBYTU I NIGDZIE NIE MIAŁEM
RODZINNEGO DOMU... OSTATNIO PRZYJEŁA MNIE GOŚCINNIE
STOLICA BATAWII - TARGOWISKO ŚWIATA”

Unum necessarium.

Wacław Gollar. Plan miasta Amsterdamu.
Grafika.

Strona wstępu napisanego listu, który Komeński w lutym 1658 roku wysłał do komisarza floty holenderskiej wraz ze zbiorem swoich dydaktycznych utworów opatrzonych dedykacją.

„SZCZĘŚLIWY TO NARÓD;
POSIADA WIELE DOBRZYCH
SZKÓŁ I WARTOŚCIOWYCH
KSIĄZEK O WYCHOWANIU
DZIECI - ICH SZLACHETNYM
POSTĘPOWANIU I NAWYKACH”
„Szczęście narodzie”

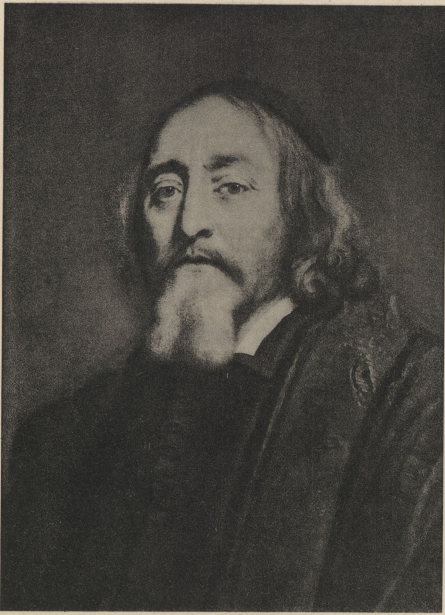

Strona tytułowa amsterdamskiego wydania „Opera didactica omnia” wykonana wój rysunku holenderskiego artysty - malarza Krispijra de Pasa.

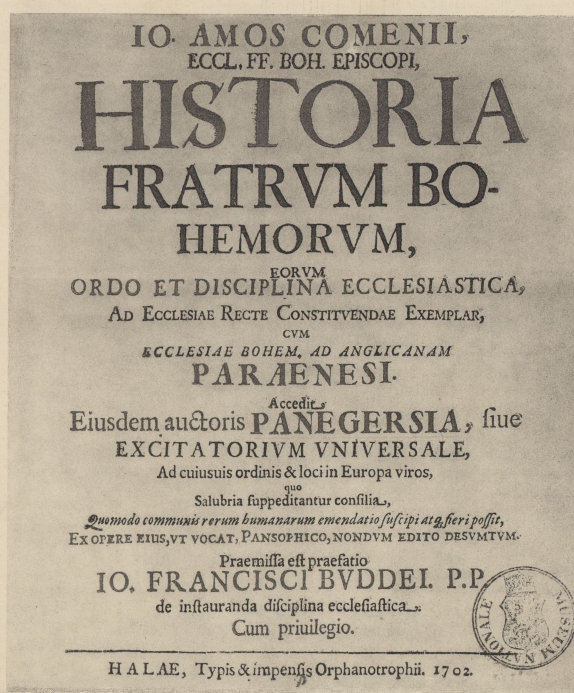
300 lat temu wydano w Amsterdamie wielką pracę Komeńskiego „Opera didactica omnia” zawierającą w jednym ogromnym tomie wszystkie napisane przez niego do tej pory dzieła pedagogiczne i dydaktyczne.

Władaw Hollar. Holenderski przybrzeżny pejzaż. Grafika 1651 r.

Comenius J. Jan Amos Komeński.

Z powodu oporu teologów i innych przeciwników w życiu Komeńskiego z jego utworu z dziedziny „poprawy spraw ludzkich” nad którym pracował od 1645 roku zostały opublikowane tylko dwie pierwsze części.

Strona tytułowa drukowanej publikacji zawierającej oprócz „Historii Wspólnoty Braci Czechów” pierwszą część „Ogólnego rozważania nazywaną - tego się „Panegestia”. Halle, 1702 r.

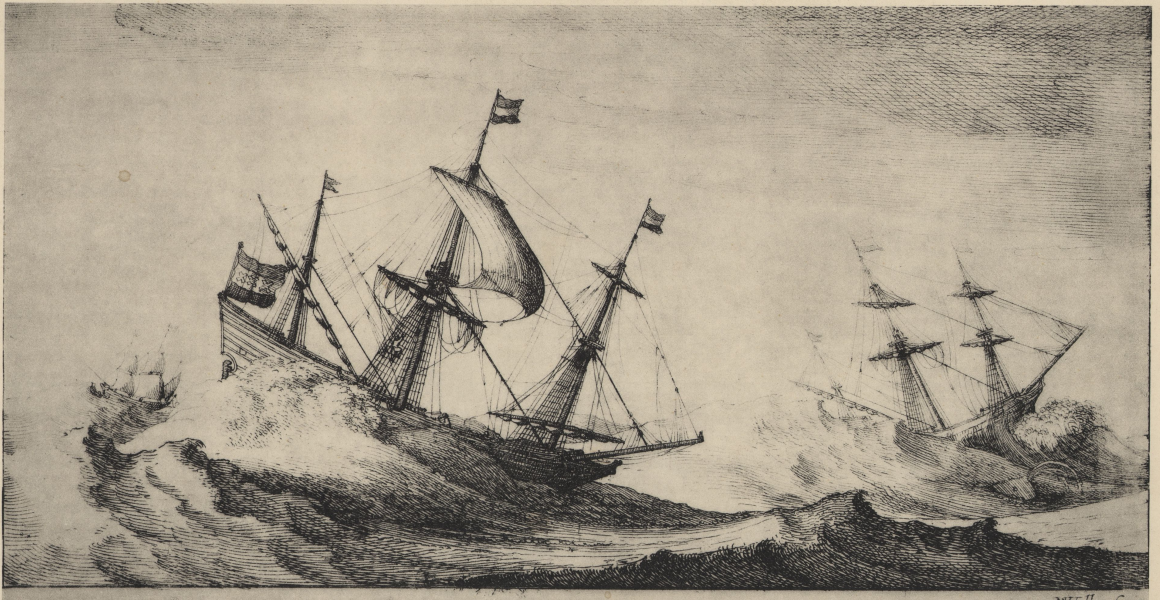
„MY WSZYSCY W EUROPIE ZNAJDUJEMY SIĘ NA JEDNYM STATKU I PATRZYMY, JAK INNE CZĘŚCI ŚWIATA NA SWOICH STATKACH NIOSĄ PO OCEANIE LUDZKIE NIESZCZĘŚCIA”.

„Ogólne rozważania o poprawie spraw ludzkich” - Przedmowa.

„OTO CZEGO PRAGNIEMY: ŻEBY W PEŁNI I DLA OSIĄGNIĘCIA PEŁNEGO CZŁOWIECZENSTWA MOĞE BYĆ WYCHOWANY NIE JEDEN CZŁOWIEK CZY KILKU LUDZI, ALE WSZYSCY LUDZIE RAZEM I KAŻDY Z OSOBNĄ..., KRÓTKO MÓWIĄC - KAŻDY, KOMU PRZYPADŁO W UDZIALE URODZIĆ SIĘ CZŁOWIEKIEM.”

„Ogólne rozważania o poprawie spraw ludzkich - Powszechne wychowanie”.

O tym utworze w jego pełnej objętości, a więc i o jego niepublikowanych pięciu częściach, wiedział jeszcze Holłar. Ale potem na długi czas zniknął wszelkie po nim ślady, dopiero w 1935 roku profesor D. Chyżewski odnalazł w Halle rękopis kopii całego utworu.

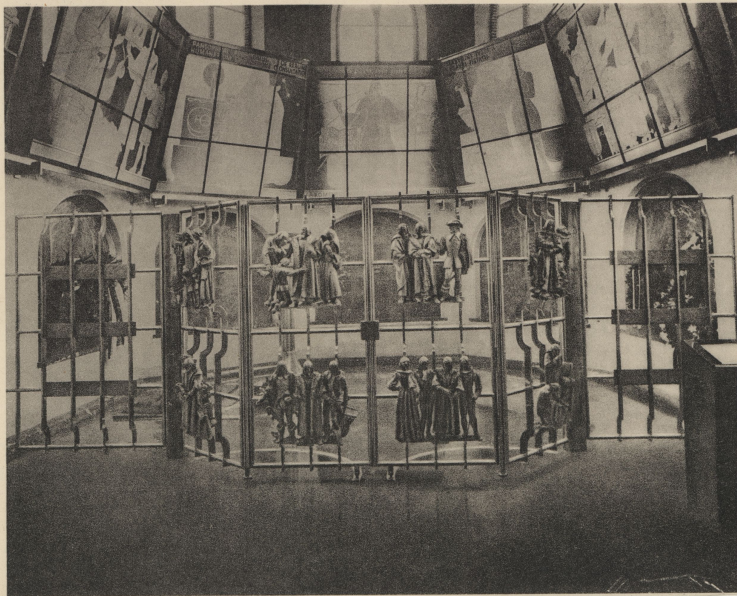
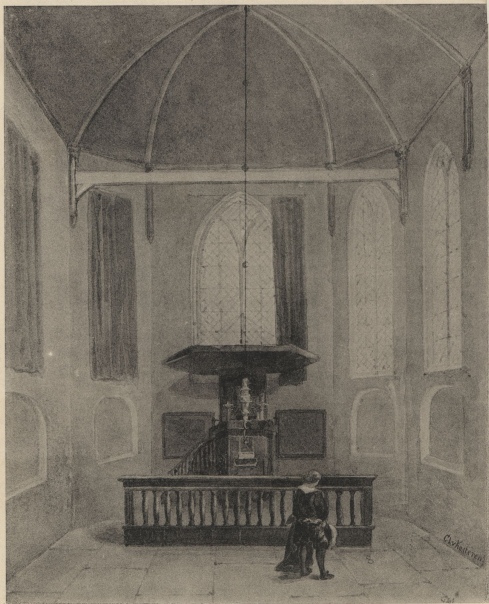

Wacław Holłar. Przybrzeżny pejzaż holenderski. Grafika wg rysunku J. Broughla. 1651 r.

W. Holłar. 1651

OSTATNIE SCHRONIENIE W NAARDEN

Wnętrze walskiej kaplicy przed remontem. Rysunek van C. d. Heesterbeeta.

Wnętrze walskiej kaplicy po odrestaurowaniu wykonane wg projektu d. Machonia. Plaskorzeźby na korbach - praca rzeźbiarza Götzeja, rysunki na szklanej obudowie - praca malarza Jaroslawa Dendi.

Jan Amos Komeriski umarł 15 października 1670 roku w Amsterdamie i został pochowany w małej kaplicy walskiej w Naarden. Z czasem grób jego został zapomniany, ponownie odnaleziono go dopiero w końcu XIX wieku, upamiętniono. Walską kaplicę odrestaurowano i zmieniło w mauzoleum dla uczczenia pamięci J.A. Komeriskiego.

„KIEDY KOMENSKI UMARŁ W 1670 r. ZDAWAŁO SIĘ, ŻE ZABIERA Z SOBĄ TAKŻE DUSZĘ STARYCH CZECH, KTÓRE ZAWSZE BĘDĄ SŁAWNE Z TEGO, ŻE PIERWSZE PROKLAMOWAŁY PRAWO DO WOLNOŚCI SUMIENIA ... MILIONOM LUDZI SŁOWA JEGO PRZYNOSIŁY ULGĘ I DLATEGO DOTĄD STOI W PIERWSZYCH SZEREGACH BOJOWNIKÓW, DZIĘKI KTÓRYM ZNIKAŁY Z POWIERZCHNI ZIEMI NĘDZA I NIENAWIŚĆ”.

Ernest Dendi.

Miasto Naarden. Zdjęcie z samolotu.

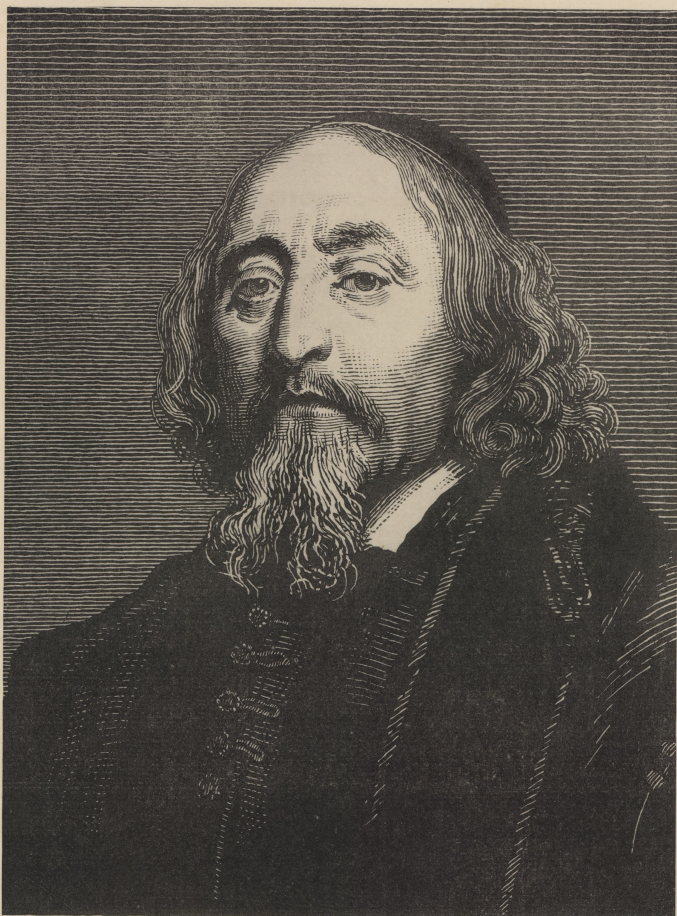
43

DOBRO LUDZKOŚCI - POMNIKIEM
TRWALSZYM OD MIEDZI

7

„PRZYJDZIE CZAS, O KOMEŃSKI, KIEDY CIEBIE, TWOJE DZIEŁA,
MYŚLI I NAUKĘ LEPIJ LUDZIE UCZCZĄ”

g.W. Leibnitz, 1691 r.

Maks, Szwabirski. Jan Amos Komenský.
Portret.

Jan Amos Komenský

Miejsce ostatniego spoczynku J.A. Ko-
menskiego w Naarden.